Податкове право та альтернативне вирішення спорів

УДК 347.918:336.2(100)

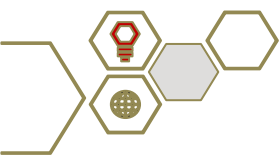
DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15052448>**Медіація в податкових спорах: міжнародний досвід впровадження****Шинкар Тетяна Ігорівна,**

доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри менеджменту та соціально-гуманітарних дисциплін, Львівська філія Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет», Львів, Україна,

<https://orcid.org/0000-0002-3252-2167>

Прийнято: 07.03.2025 | Опубліковано: 19.03.2025

Анотація. Дослідження спрямоване на визначення та характеристику правової природи інституту досудової медіації як основного виду врегулювання податкових спорів у зарубіжних країнах, а також на формування рекомендацій щодо перспектив її інтеграції в правову систему України. **Метою** статті є вивчення медіації як дієвого інструменту врегулювання податкових спорів на основі міжнародного досвіду із залученням сучасних наукових праць, чинного законодавства, судової практики та матеріалів періодичних видань. **Методи.** У роботі використано методи аналізу і синтезу, порівняння та узагальнення. **Результати** дослідження свідчать про те, що інститут медіації в різних країнах розвивався впродовж тривалого часу й нині має оптимальну структуру та форму процедури. У статті проаналізовано міжнародні правові стандарти та засади застосування медіації як дієвого методу врегулювання податкових спорів. Показано, що в багатьох державах світу медіацію розглядають як альтернативний спосіб розв'язання конфліктів, що сприяє її зростаючій популярності завдяки гнучкості, оперативності та

дипломатичності. Вона надає можливість сторонам зберігати контроль над результатом, на відміну від традиційного судового процесу. Вивчаючи досвід використання медіації в податкових спорах у таких країнах, як США, Італія, Словенія, Німеччина, Франція, Нідерланди, Австрія, Польща, Фінляндія, Бельгія, Норвегія, можна сформувати гармонійну основу для розвитку цього інституту в Україні. Застосування напрацьованих міжнародних практик дає змогу виокремити найефективніші методологічні та практичні підходи, які можуть бути адаптовані до вітчизняних умов. **Висновки** дослідження підтверджують можливість позитивного впливу на розвиток української медіації через сукупність стимулів, інформаційну та системну роботу у сфері надання медіаційних послуг, а також поширення дієвих практичних прикладів медіаційних угод. Формування збалансованої основи для становлення інституту медіації на основі міжнародного досвіду може стати запорукою ефективного розв'язання конфліктів і забезпечить суспільну гармонію. Загалом, впровадження світового доробку у сферу медіації сприятиме її поширенню та підвищенню результативності.

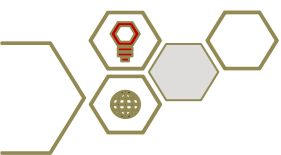
Ключові слова: принцип добровільності, альтернативні способи розв'язання спорів, посередництво, конфлікти, правові системи, комунікація.

Mediation in tax disputes: international implementation experience

Tetiana Shynkar

Doctor of Law, Associate Professor, Management and Social Sciences
Department, Lviv Branch of Private Higher Education Institution “European
University”, Lviv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-3252-2167>

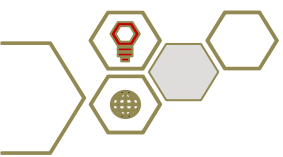
Abstract: The study aims to define and characterize the legal nature of the pre-trial mediation institution as the primary method for resolving tax disputes in foreign countries, as well as to develop recommendations for its potential integration into Ukraine's legal system. The **purpose** of this article is to study mediation as an

effective tool for resolving tax disputes based on international experience drawing on modern scientific works, current legislation, case law, and materials from periodicals. **Methods.** The study applies methods of analysis and synthesis, comparison, and generalization. **Results.** The findings indicate that the mediation institution has evolved over a long period in various countries and has now achieved an optimal structure and procedural framework. This article examines international legal standards and principles for the application of mediation as an effective method for resolving tax disputes. It has been shown that in many countries worldwide, mediation is considered an alternative dispute resolution mechanism, contributing to its growing popularity due to its flexibility, efficiency, and diplomatic nature. Mediation allows the parties to maintain control over the outcome, in contrast to traditional judicial proceedings. By analyzing the experience of mediation in tax disputes in countries such as the United States, Italy, Slovenia, Germany, France, the Netherlands, Austria, Poland, Finland, Belgium, and Norway, it is possible to establish a well-balanced foundation for the development of this institution in Ukraine. The implementation of international best practices allows for the identification of the most effective methodological and practical approaches that can be adapted to the national context. The **conclusions** of the study confirm the potential positive impact on the development of domestic mediation through a combination of incentives, systematic and informational efforts in the field of mediation services, and the dissemination of successful mediation agreements. Establishing a balanced foundation for the development of mediation based on international experience can serve as a key factor in effective conflict resolution and contribute to societal harmony. Overall, integrating global best practices into mediation will facilitate its expansion and enhance its effectiveness in the future.

Keywords: principle of voluntariness, alternative dispute resolution methods, mediation, conflicts, legal systems, communication.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасному

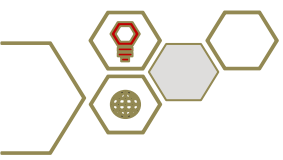

суспільстві, де конфлікти та суперечки є невід'ємною частиною взаємодії між людьми, медіація набуває дедалі більшого значення як дієвий механізм їх урегулювання. Протягом століть цей метод еволюціонував як спосіб мирного розв'язання спорів між окремими особами, громадами та соціальними групами. У багатьох розвинених країнах позасудові примирювальні процедури стали пріоритетними, тоді як судові процеси розглядають лише в крайньому разі. Досвід цих країн підтверджує, що медіація значно підвищує ефективність розв'язання конфліктів і зменшує навантаження на судову систему.

У правовому контексті медіація є способом врегулювання суперечок за участю нейтрального посередника (медіатора), який допомагає сторонам оцінити ситуацію та знайти взаємоприйнятне рішення. Цей підхід орієнтований на те, щоб учасники самостійно напрацювали домовленості, що відповідатимуть їхнім інтересам і потребам. На відміну від судового процесу, медіація дає змогу сторонам контролювати результат та адаптувати його до конкретних обставин, що забезпечує більшу гнучкість та ефективність процедури.

Отже, медіація сприяє конструктивному діалогу, формуванню вигідних для обох сторін угод і водночас збереженню взаємин між учасниками конфлікту. Значущість цієї теми зумовлена не лише потребою впровадження альтернативних методів розв'язання спорів, а й важливістю адаптації міжнародного досвіду до особливостей національних правових систем. З огляду на зростаючу популярність медіації, аналіз світових практик допомагає виявити ефективні моделі та підходи, що можуть бути успішно інтегровані в локальне правове середовище.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема впровадження медіації в податкові спори є предметом дослідження багатьох науковців, які аналізують міжнародний досвід та перспективи використання цього механізму в Україні. У своїх працях учені звертають увагу на результативність медіації як альтернативного інструменту розв'язання податкових спорів, її правові та

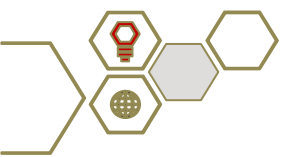
організаційні аспекти, а також особливості застосування в різних юрисдикціях.

Під час впровадження медіації в податкові спори важливу роль відіграють аргументи, які сторони подають для обґрунтування своїх позицій. Як зазначають А. М. Тимчишин та Д. М. Тимчишин [1], документи є ключовими процесуальними джерелами доказів у кримінальному судочинстві, а їх аналіз дає можливість встановити об'єктивні обставини справи для досягнення консенсусу між платником податків і податковим органом.

Окрім документальних підстав, у процесі медіації важливе значення має застосування спеціальних знань, особливо щодо фінансової та економічної експертизи. А. М. Тимчишин [2] підкреслює, що спеціальні знання під час досудового розслідування сприяють точнішому тлумаченню складних правових і економічних аспектів справи. У податкових спорах це може проявлятися у використанні експертних висновків щодо правомірності фінансових операцій чи оцінювання податкових ризиків. Впровадження медіації дає змогу залучати експертів на ранніх етапах конфлікту, що допомагає об'єктивному розгляду справи та підвищує довіру сторін до процедури врегулювання спору.

І. К. Шушакова, І. Д. Грабова та І. В. Дем'янова [3] розглядають податкову медіацію як дієвий інструмент розв'язання конфліктів між платниками податків і державними органами. Схожий підхід застосовує А. М. Івановська [4], яка аналізує зарубіжний досвід використання медіації в податкових спорах у таких країнах, як Німеччина, Великобританія та США, звертаючи увагу на її нормативно-правове регулювання та ефективність.

Аспекти правового регулювання медіації в податкових спорах також досліджує В. С. Леонтьєва [5], наголошуючи на потребі адаптації міжнародних підходів до українських реалій. В. О. Рядінська [6] аналізує організаційно-правове підґрунтя діяльності федеральної служби медіації з податкових спорів у Бельгії, демонструючи дієвість такого підходу для досягнення податкового компромісу.

М. Я. Курилич [7], Л. О. Самілик та А. Ю. Романенкова [8] проводять порівняльний аналіз медіаційних процесів у різних країнах. Вони вивчають практику застосування податкової медіації в Європі, Північній Америці та Азії, визначаючи ключові фактори її успішного функціонування.

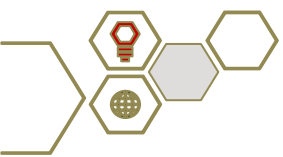
Особливий інтерес викликає робота А. Закопая, О. В. Пушкіної [9], які розглядають сучасну медіацію в США. Науковці вказують на високу популярність цього механізму в податкових спорах, що зумовлено розвинутою системою альтернативного розв'язання конфліктів та активною підтримкою з боку урядових структур.

Світовий досвід функціонування медіації аналізує М. Б. Кравчик [10], який звертає увагу на успішні кейси її впровадження в податковій сфері та вказує на основні виклики, що можуть постати перед Україною під час адаптації міжнародних моделей. К. Л. Карашук [11] досліджує інститут медіації в Бельгії, акцентуючи на законодавчих аспектах та механізмах контролю за діяльністю медіаторів.

Досвід використання медіації в міжнародній площині також розглядає Я. Божина [12], яка наголошує на важливості розроблення єдиних стандартів для податкової медіації. Аналогічний підхід пропонують Я. С. Бляхарський, О. С. Філюк та А. О. Лазарева [13], які аналізують ефективність медіації в розвинених країнах та її можливості для застосування в Україні.

Європейський правовий механізм та процедуру звернення до медіації вивчає Н. О. Горбенко [14], висвітлюючи правові процеси, що сприяють розвитку альтернативних інструментів розв'язання податкових спорів. Авторка зазначає, що узгодження українського законодавства з європейськими стандартами є важливим кроком для ефективного функціонування медіації в Україні.

Аналізуючи перспективи медіації в податковій сфері, Л. Л. Єфіменко та А. В. Серeda [15] підкреслюють її роль у реалізації стратегії податкового комплаєнсу. Вони зауважують, що медіація може стати дієвим інструментом

для запобігання податковим конфліктам та підвищення рівня податкової дисципліни.

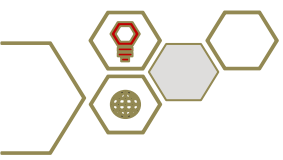
Отже, сучасні дослідження підтверджують важливість впровадження податкової медіації як альтернативного інструменту розв'язання спорів. Однак, незважаючи на значну увагу до цієї тематики, залишаються питання щодо оптимальної моделі правового регулювання медіації, а також механізмів контролю за її ефективністю. У цій статті буде розглянуто можливі шляхи вдосконалення нормативно-правового регулювання податкової медіації в Україні, з огляду на міжнародний досвід та потреби національної правової системи.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми.

Медіація в податкових спорах є важливим інструментом для розв'язання конфліктів без звернення до суду, що дає змогу зменшити навантаження судової системи та оперативно й ефективно подолати податкові суперечки. Однак наявні дослідження з міжнародного досвіду впровадження медіації в податкові спори не охоплюють усіх аспектів цієї проблеми, зокрема тих, які пов'язані з інтеграцією медіаційних процесів у національні правові системи, виявленням дієвих механізмів забезпечення добровільності медіації, а також з організаційно-правовими бар'єрами, що можуть виникати під час її впровадження.

Одним з основних питань, що залишаються недослідженими, є застосування медіації в податкових спорах у країнах із різним рівнем розвитку правових інститутів. Більшість досліджень зосереджені на досвіді розвинених країн, таких як США та країни ЄС, проте недостатньо уваги приділено особливостям використання медіації в країнах із менш розвинутою податковою інфраструктурою, де можуть виникати інші проблеми, наприклад, недовіра до системи розв'язання спорів або відсутність належної правової культури.

Тому варто детальніше зосередитися на вивченні особливостей впровадження медіації в податкові спори в країнах із менш розвиненими

правовими системами. Слід визначити, які саме організаційно-правові бар'єри є в цих країнах та як можна їх подолати, порівняти міжнародний досвід та запропонувати практичні рекомендації для адаптації медіації в Україні. Це дасть змогу зробити внесок у загальну проблему вдосконалення системи альтернативного розв'язання податкових спорів, а також сприятиме розвитку медіації як ефективного інструменту для врегулювання податкових суперечок на міжнародному рівні.

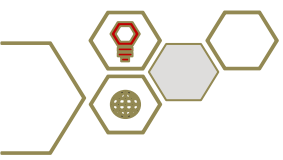
Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз міжнародного досвіду застосування медіації в податкових спорах, визначення основних проблем та бар'єрів, що виникають під час її впровадження, а також пропонування шляхів для адаптації медіаційних процесів в Україні. Дослідження спрямоване на виявлення специфічних аспектів медіації в податкових спорах у міжнародній площині.

Відповідно до мети, завданнями статті є:

1. Здійснити теоретичний аналіз медіації як альтернативного методу розв'язання податкових спорів.
2. Оцінити міжнародний досвід та адаптувати отримані результати для покращення механізмів медіації в податкових спорах в Україні.
3. Розробити практичні рекомендації щодо впровадження медіації в податкові спори в Україні.

Ці завдання є важливими для практичної реалізації медіації як інструменту альтернативного врегулювання податкових спорів, а також для розвитку правової системи України. Стаття сприятиме теоретичному осмисленню проблеми медіації в податкових спорах та розробленню конкретних рекомендацій для її використання в національній правовій практиці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нестабільність податкового законодавства, неоднозначність окремих норм та правова невизначеність податкових елементів створюють підґрунтя для значної кількості податкових спорів. Переважну їх частину розглядають у межах

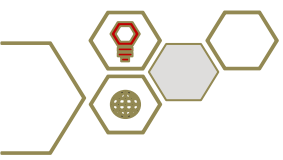

адміністративного оскарження, рівень довіри до якого серед платників податків є низьким. Це, зі свого боку, призводить до перевантаження судової системи. В Україні медіацію лише починають практично застосовувати у сфері кримінального процесу. Незважаючи на наявність правових засад, зокрема Закону України «Про медіацію» та відповідного розділу в Кримінальному процесуальному кодексі, залишається низка питань, що вимагають подальшого врегулювання та уточнення.

Потреба в удосконаленні механізмів розв'язання податкових спорів стимулює інтерес до міжнародного досвіду використання альтернативних позасудових процедур. Тому дослідження світової практики медіації в податкових спорах та аналіз міжнародних стандартів набувають особливої важливості для України.

Сам термін «медіація» походить від латинського слова *mediare*, що означає «виступати посередником». У перекладі з англійської мови слово *mediation* вказує на посередництво, клопотання або заступництво. Цей вид переговорів почали активно застосовувати в багатьох державах у XX–XXI столітті. Особливо інтенсивно цей механізм розвивався в країнах ЄС. Загальновизнаним є факт, що стандарти медіації, розроблені в межах європейських інституцій, зокрема Ради Європи та Європейського Союзу (ЄС), вважаються найбільш досконалими. Чимало держав, які не є членами цих об'єднань, також орієнтуються на європейські стандарти медіації, запозичуючи їх для власних правових систем.

Одним із ключових документів ЄС, що визначає фундаментальні принципи та стандарти медіації, є Директива 2008/52/ЄС Європейського парламенту та Ради від 21 травня 2008 року щодо окремих аспектів медіації в цивільних і комерційних справах (далі – Директива про медіацію) [16]. Відповідно до її положень, держави-члени мали до 21 травня 2011 року ухвалити закони, нормативні акти та адміністративні положення, необхідні для її імплементації.

На сьогодні всі країни ЄС, за винятком Данії, впровадили ці норми у своє національне законодавство. Данія, скориставшись своїм правом згідно з протоколом, ухвалила окреме рішення щодо цього питання. Попри те, що Директива про медіацію першочергово стосувалася міжнародних спорів, більшість держав ЄС застосували її положення також і до внутрішніх процедур медіації.

Хоча в європейських країнах існують різні підходи до медіації та її моделей, ключовими залишаються загальноприйняті принципи: добровільність, рівноправність сторін, неупередженість медіатора, нейтральність, конфіденційність та доступність процедури. Європейський кодекс етики медіаторів, затверджений у червні 2004 року, крім цих основних засад, також акцентує увагу на компетентності медіатора та забезпеченні справедливості процесу медіації (рис. 1).

Європейське законодавство у сфері медіації регулює принцип добровільності, а також визначає умови для так званої обов'язкової медіації. Згідно з Директивою про медіацію, добровільність полягає в тому, що сторони можуть самостійно контролювати процес медіації, організовувати його за власним бажанням і припиняти участь у будь-який час.

Стандарти медіації, розроблені на рівні європейських організацій, слугують основою для створення міжнародних документів, таких як універсальні інструменти на рівні ООН. Питання використання альтернативних методів розв'язання спорів між державами закріплене ще в Статуті ООН, де в статті 33 регулюється мирне вирішення конфліктів через переговори, посередництво та примирення.

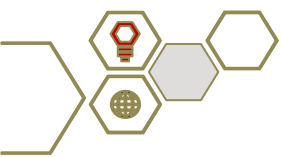
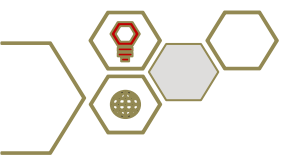

Рис. 1. Принципи медіації податкових спорів у міжнародному аспекті
Джерело: власна розробка авторів

У 2002 році ухвалено Модельну конвенцію ООН із міжнародних погоджувальних процедур (UNCITRAL), що була змінена в 2018 році для врегулювання міжнародних мирових угод, отримавши нову назву «Типовий закон про міжнародну комерційну медіацію та міжнародні мирові угоди». У 2019 році ООН затвердила Конвенцію «Про міжнародні угоди за результатами медіації» (Сінгапурська конвенція медіації), яка встановлює правила для визнання та дотримання угод, досягнутих через медіацію [14, с. 8].

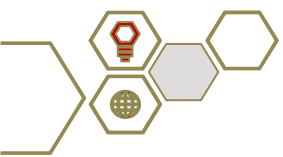
В аспекті дослідження теми використання медіації для врегулювання податкових спорів спочатку доцільно розглянути Словенію, Австрію, Францію, Італію, Фінляндію та Данію, оскільки ці країни мають схожі підходи до медіації в податкових спорах: вони активно впроваджують її на законодавчому рівні, акцентуючи на добровільності та конфіденційності, а також сприяють ефективному зниженню конфліктності між податковими органами та платниками податків.

У 2009 році в Словенії був ухвалений Закон про альтернативне вирішення спорів, згідно з яким суд зобов'язаний пропонувати медіацію у всіх випадках, де, на думку судді, це є доцільним та необхідним. Суд може передати справу на медіацію як за бажанням сторін, так і незалежно від їхньої волі, після того як вони пройдуть інформаційне заняття щодо медіації. У разі відмови від медіації можуть бути накладені санкції, якщо інша сторона подасть клопотання та якщо суд вважатиме відмову необґрунтованою.

Австрія є однією з провідних країн у сфері правового регулювання медіації на державному рівні. Федеральний закон про медіацію в цивільних справах визначає її як добровільну діяльність, у якій професійно підготовлений нейтральний медіатор створює зв'язок між сторонами та допомагає виявити істину. Медіатор застосовує визнані методи для ефективного розв'язання конфлікту. Однак відповідальність за досягнення угоди залишається на самих сторонах, що підкреслює роль медіатора як фасилітатора, який не нав'язує рішень, а підтримує діалог. Австрійська модель медіації сприяє розвитку конструктивних відносин між сторонами та створює законодавчу основу для її подальшого впровадження в інших країнах [12, с. 173].

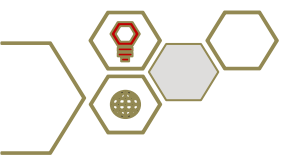
У Франції правовою основою медіації є ряд нормативно-правових актів, зокрема: Акт № 95-125 від 8 лютого 1995 року, Указ № 96-652 від 22 липня 1996 року, Указ № 2012-66 від 20 січня 2012 року, Постанова № 2011-1540 від 16 листопада 2011 року, а також Указ № 2012-66, що впровадив положення Європейської директиви № 2008/52/ЄС щодо медіації в цивільних та комерційних спорах. Медіація у Франції може бути застосована у всіх правових сферах за умови, що вона не суперечить нормам суспільного порядку, які регулюють фінансові та соціальні відносини. Сторони спору можуть на власний розсуд звертатися до медіатора або судового примирителя для поміркованого врегулювання конфлікту або скористатися допомогою адвоката в межах судового процесу. У країні розрізняють дві основні форми

медіації: приватну позасудову та медіацію в суді, яка може бути ініційована за направленням суду.

Польща однією з перших імплементувала медіацію у своє законодавство, починаючи з внесення змін до Кримінального процесуального кодексу. Це було зумовлено тим, що цю процедуру активно застосовують у кримінальному праві. У 2005 році держава також внесла зміни до Цивільного процесуального кодексу. Важливим аспектом є те, що в разі досягнення мирової угоди за допомогою медіації, схваленої судом, позивач отримує повернення трьох чвертей сплаченого судового збору. У Польщі до медіаторів висувають вимоги щодо володіння необхідними знаннями та навичками в галузі психології. Це є критично важливим, оскільки робота із суперечками потребує розуміння психології поведінки людей і аспектів конфліктів. Медіація в Польщі продовжує розвиватися, оскільки громадяни стають усе більш обізнаними та схильними довіряти цьому методу переговорів [10, с. 120].

Італія вважається провідною країною, де досудова медіація є обов'язковою в податкових спорах. У державі було розроблено систему податкових стимулів та примусових заходів, щоб заохотити сторони активніше брати участь у медіаційному процесі. З метою розвантаження судів та зменшення кількості незавершених справ, в Італії у 2010 році було введено обов'язкову медіацію перед поданням позову, згідно із законодавчим указом 28/2010. Країна активно спонукає до використання альтернативних способів розв'язання спорів, зокрема медіації, через введення фінансових санкцій за відмову брати в ній участь. Так, суддя має право стягнути з особи, яка без поважних причин відмовилася від попередньої медіації, суму, яка дорівнює судовому збору. До того ж суд може не повернути судові витрати стороні, яка виграла справу, а також стягнути з неї суму, рівну судовим зборам, якщо судові рішення збігається з офіційною пропозицією медіатора про врегулювання спору, від якої ця сторона раніше відмовилася.

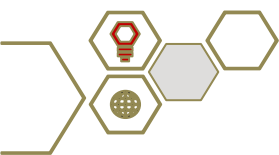

З огляду на досвід Італії у сфері медіації, важливо підкреслити, що надавачі медіаційних послуг повинні бути професійними та незалежними організаціями. Асоціаціям адвокатів надається право створювати власні медіаційні організації. Медіаційні організації, що внесені до відповідного реєстру, можуть також пропонувати медіаційні послуги у форматі онлайн. Вартість послуг медіатора не є фіксованою і залежить від його репутації та кваліфікації. Адвокат зобов'язаний інформувати клієнта про можливість звернення до медіатора для розв'язання спору. Для осіб, які обирають медіацію, передбачено надання окремих податкових пільг [5, с. 200].

Присудова медіація в цивільному судочинстві має важливе значення в ряді скандинавських країн. Це, зокрема, система компромісів або процедура примирення, що передбачає використання керованого посередництва. У цьому процесі суддя дотримується принципів справедливого судового розгляду, водночас застосовуючи методи та техніки медіації. Наприклад, згідно з фінським законодавством, він має обов'язок під час засідання оцінити можливості для врегулювання цивільної справи і, якщо це доцільно, спробувати запропонувати сторонам мирову угоду.

У Данії є особлива система розгляду цивільних справ, де після основного слухання суддя висловлює можливе рішення, і на основі цього сторони можуть укласти угоду. Хоча законодавчо це не врегульовано, практика показує, що так вирішується понад 90% усіх справ.

Натомість Нідерланди, США, Німеччина, Бельгія та Норвегія мають більш інституціоналізований підхід до податкової медіації. Наприклад, у США медіацію здійснюють у рамках Податкової служби (IRS), у Німеччині є чітко визначена система адміністративного врегулювання спорів, а в Нідерландах та Бельгії альтернативне розв'язання податкових конфліктів часто інтегроване в ширші механізми адміністративного перегляду. Крім того, у Нідерландах спостерігається унікальна модель присудової медіації, яка відрізняється специфічними підходами до розв'язання конфліктів.

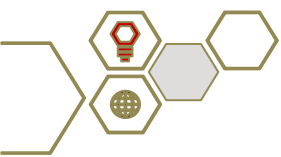

Тому їх доцільніше аналізувати в структурованому форматі таблиці для кращого порівняння особливостей (табл. 1).

Таблиця 1**Досвід податкової медіації в різних країнах**

№ з/п	Країна	Досвід застосування податкової медіації
1	Нідерланди [4, с. 729], [8, с. 40]	Ініціюється платником податків, може бути проведена як досудова медіація або пропонується судом. Медіатор призначається за заявкою платника податків, сторони погоджують умови медіації. Медіація охоплює всі спори між платниками податків та податковими органами, за винятком кримінальних. Медіація є безкоштовною, фінансується державою
2	США [3, с. 322]	Існує кілька варіантів примирних процедур, зокрема програма швидкого розв'язання спору, програма швидкої медіації та програма постапеляційної медіації. Остання передбачає, що працівник апеляційної інстанції Податкової служби вирішує конкретну проблему. Платники податків мають право ініціювати застосування медіації для врегулювання податкових спорів
3	Німеччина [17, с. 194]	Попередня медіація є обов'язковою для деяких категорій справ, включаючи податкові. Платник податку подає протест до органу, орган намагається розв'язати спір, якщо не вдається – справа йде до апеляційної інстанції. Медіація є судовою та позасудовою. Процедура медіації може бути припинена, якщо одна зі сторін не бажає брати в ній участь
4	Бельгія [11, с.541], [6, с. 4]	Медіація є добровільною, сторони можуть домовлятися про її проведення до чи після виникнення спору. Медіація проводиться на основі угоди між сторонами, призначається судом або арбітражем
5	Норвегія [13]	Медіація залежить від судового порядку, суд пропонує її для врегулювання спорів. Сторони можуть домовитися про медіатора, оплачують його послуги, процес медіації відбувається окремо від судового засідання. Медіатор затверджує порядок обговорення, забезпечує справедливість і неупередженість. Рішення після медіації не мають обов'язкових наслідків

Джерело: складено на основі [3], [4], [6], [8], [11], [13], [17]

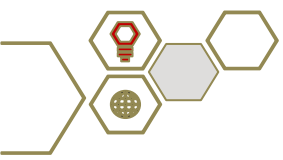
З таблиці 1 видно, що податкова медіація є широко поширеною та ефективною практикою в багатьох країнах світу. Вона динамічно розвивається, адаптуючись до сучасних вимог. У деяких країнах медіатори є частиною державної апеляційної системи, отримують оплату з державного бюджету, а їхніми послугами можуть користуватися державні службовці.

Світовий досвід показує, що медіація в податковій сфері є важливим інструментом для розв'язання податкових спорів. Вона полягає у використанні незалежного посередника, який допомагає сторонам досягти спільного розуміння та взаємовигідного врегулювання проблем, що відповідає чинному податковому законодавству. Основними принципами податкової медіації є нейтральність, неупередженість, добровільність участі, спільний пошук фактів, конфіденційність, самовизначення та сумлінність, при цьому важливо дотримуватися чинного податкового законодавства [15, с. 255].

Міжнародний досвід країн, де інститут медіації активно функціонує, свідчить, що, по-перше, ця процедура є важливим інструментом для розв'язання правових конфліктів, працюючи паралельно з правовою системою та судовою владою; по-друге, суспільство позитивно ставиться до діалогу та взаємопогодження як методів врегулювання спорів.

Беручи до уваги міжнародну практику, швидке поширення медіації в Україні для вирішення господарських спорів, а також потребу адаптації національного законодавства до стандартів ЄС, виникла нагальна необхідність врегулювання медіаційної процедури на законодавчому рівні [18, с. 135].

Висновки. У країнах ЄС та державах, що входять до Єдиного європейського економічного простору, податкова медіація здійснюється відповідно до національного законодавства, розробленого з урахуванням рекомендацій Ради Європи та директив ЄС. Досвід Словенії, Австрії, Франції, Італії, Фінляндії та Данії свідчить про ефективне застосування податкової медіації як механізму досудового врегулювання спорів, що сприяє зменшенню конфліктності між платниками податків та податковими органами.

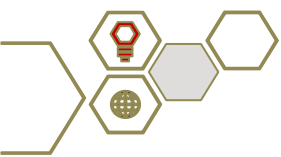

У Нідерландах, США, Німеччині, Бельгії та Норвегії існують різні підходи до впровадження медіації, що відображає специфіку національних правових систем та організацію податкового адміністрування. Використання податкової медіації дає змогу суттєво зменшити навантаження на судові органи та забезпечити швидке й менш витратне розв'язання спорів.

У деяких країнах, зокрема в Нідерландах і Бельгії, податкова медіація має офіційно закріплений характер і виконується спеціалізованими органами, що збільшує її ефективність. У Німеччині та Норвегії вона частіше застосовується в рамках адміністративного чи судового розгляду, що дає можливість враховувати інтереси обох сторін на різних етапах спору. Запровадження інституту податкової медіації гарантуватиме захист прав платників податків і підвищить їхню довіру до податкових органів.

Досвід розвинених країн підтверджує, що податкова медіація є ефективним інструментом розв'язання спорів, що дає змогу мінімізувати кількість тривалих судових процесів. Використання податкової медіації в Україні сприятиме гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами та рекомендаціями Ради Європи. Слід законодавчо врегулювати процедуру податкової медіації в Україні, визначити повноваження медіаторів та механізми їхньої роботи. Податкова медіація як елемент альтернативного вирішення спорів зменшує рівень конфліктності у відносинах між державою та платниками податків. Впровадження податкової медіації може значно скоротити терміни врегулювання спорів та фінансові витрати як для держави, так і для бізнесу. В Україні доцільно врахувати досвід країн, де медіація є частиною податкового адміністрування, зокрема Бельгії, Німеччини та Нідерландів. Удосконалення правової бази щодо податкової медіації сприятиме дієвому розв'язанню спорів, що відповідатиме міжнародним стандартам правосуддя.

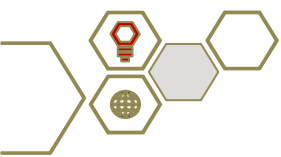
Подальші дослідження в цій галузі можуть бути направлені на розроблення нормативно-правових актів та практичних рекомендацій щодо впровадження податкової медіації в Україні. Запозичення успішних

зарубіжних практик дасть змогу створити ефективну систему податкової медіації, що стане важливим кроком у реформуванні податкової сфери України.

Список використаних джерел

1. Тимчишин А. М., Тимчишин Д. М. Документи як процесуальні джерела доказів у кримінальному судочинстві. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. № 2(30). С. 970-980. URL: perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/10567/10625 (дата звернення: 10.01.2025).
2. Тимчишин А. М. Особливості використання спеціальних знань під час досудового розслідування. *Нове українське право*. 2023. № 2. С. 176-184. URL: newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/473/424 (дата звернення: 10.01.2025).
3. Шушакова І. К., Грабова І. Д., Дем'янова І. В. Податкова медіація як інструмент вирішення податкових спорів. *Бізнес інформ*. 2021. № 10. С. 318-325. URL: https://www.business-inform.net/article/?year=2021&abstract=2021_10_0_318_325 (дата звернення: 10.01.2025).
4. Івановська А. М. Зарубіжний досвід застосування медіації як альтернативного способу вирішення податкових спорів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 4. С. 727-730. URL: [Isej.org.ua/4_2024/176.pdf](https://isej.org.ua/4_2024/176.pdf) (дата звернення: 10.01.2025).
5. Леонтьєва В. С. Щодо питання впровадження процедури медіації як одного із способів позасудового вирішення спору. Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. ДДУВС. 2021. С. 199-201. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/9846/1/98.pdf> (дата звернення: 10.01.2025).
6. Рядінська В. О. Організаційно-правові основи діяльності федеральної служби медіації з податкових спорів Бельгії. *Академічні візії*. 2024. № 30. 7 с.

URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1233/1108> (дата звернення: 10.01.2025).

7. Курилич М. Я. Застосування медіаційних процесів на прикладі окремих зарубіжних країн. *Scientific notes of Lviv University of Business and Law*. 2022. № 33. С. 155-160. URL: https://www.business-inform.net/article/?year=2021&abstract=2021_10_0_318_325 (дата звернення: 10.01.2025).

8. Самілик Л. О., Романенкова А. Ю. Зарубіжний досвід застосування присудової медіації. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2023. № 4(82). С. 37-41. URL: https://web.archive.org/web/20240528144949id_/http://law.stateandregions.zp.ua/archive/4_2023/7.pdf (дата звернення: 10.01.2025).

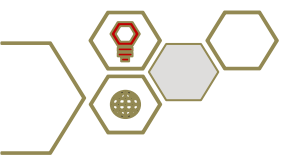
9. Закопай А., Пушкіна О. В. Сучасна медіація у Сполучених Штатах Америки. Молодь: наука та інновації : матеріали Х міжнар. наук.-техн. конф. студентів, аспірантів і молодих вчених. С. 461-462. URL: <https://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/162488/%d0%97%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%ba%20%d0%bc%d0%b0%d1%82%d0%b5%d1%80%d1%96%d0%b0%d0%bb%d1%96%d0%b2%202022-461-462.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 10.01.2025).

10. Кравчик М. Б. Світовий досвід функціонування медіації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 10. С. 119-123. URL: http://www.lsej.org.ua/10_2021/30.pdf (дата звернення: 10.01.2025).

11. Каращук К. Л. Інститут медіації у Бельгії. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 5(23). С. 537-546. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/11454/11513> (дата звернення: 10.01.2025).

12. Божи́на Я. Досвід застосування медіації в деяких зарубіжних країнах. *Публічне право*. 2023. № 3(51). С. 170-176. URL: <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/51/18.pdf> (дата звернення: 10.01.2025).

13. Бляхарський Я. С., Філюк О. С., Лазарева А. О. Медіація як ефективний засіб вирішення спорів: досвід розвинених країн. *Академічні візії*.

2024. № 35. 11 с. URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/1372/1252> (дата звернення: 10.01.2025).

14. Горбенко Н. О. Європейські регіональні правові стандарти звернення до медіації та інших альтернативних способів вирішення податкових спорів. *Академічні візії*. 2023. № 15. 11 с. URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/319/281> (дата звернення: 10.01.2025).

15. Єфіменко Л. Л., Серeda А. В. Медіація як невід'ємна частина реалізації стратегії податкового комплаєнсу. Управління публічними фінансами та проблеми забезпечення національної економічної безпеки : збірник тез податк. конгресу. (м. Ірпінь, 19 грудня 2019 р.) Ірпінь. 2019. С. 254-256. URL: <https://dpu.edu.ua/images/Documents/UNIVERSITET/FAKULTETI%20INSTITUTU/Fakultet%20finansiv%20ta%20cifrovih%20tehnologij/Kafedra%20publicnih%20finansiv/ONP%20Finansi%20bankivska%20sprava%20ta%20strahuvanna%20Doktor%20filosofii/Naukova%20dialnist/Nauka/Zb.%20tez%20Podatkovij%20kongres%2012.12.2019.pdf#page=254> (дата звернення: 10.01.2025).

16. Директива ЄС 2008/52/EC. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a95/stru2 (дата звернення: 10.01.2025)

17. Хлистік М. А. Медіація: досвід європейських країн та перспективи для України. *Нове українське право*. 2022. № 2. С. 190-196. URL: www.newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/414 (дата звернення: 10.01.2025).

18. Довгань В. М., Боднарчук О. І. Становлення та перспективи розвитку інституту медіації в Україні як одного із видів альтернативного вирішення господарських спорів. *Нове українське право*. 2022. № 1. С. 132-136. URL: www.newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/212/191 (дата звернення: 10.01.2025).